

Over ontkenning en erkenning van geweld op school

Dr. H.B. Ferwerda

Wanneer we onderzoekers en journalisten mogen geloven, is er de laatste jaren sprake van een maatschappelijke toename van geweld en wapenbezit. Uit het onderwijs komen heel vaak andere - tegenovergestelde - berichten. Het valt wel mee, bij ons komt het niet voor of bij ons niet maar op de school in Zuid is het heel erg, zijn veel gehoorde reacties. Wat is hier aan de hand? Neemt het onderwijs inderdaad een bevoorrechte geïsoleerde positie in of is er sprake van het - bewust of onbewust - ontkennen van de problematiek?

Maatschappelijke toename van geweld en wapenbezit

Sinds een aantal jaren is de aandacht voor geweld in de media sterk toegenomen. We lezen en horen regelmatig over een toename van het aantal geweldsdelicten. Voorts valt het op dat de diverse media vooral berichten over een dadergroep die steeds jonger wordt.

Het begrip geweld is een containerbegrip. Zo bestaat geweld - in de eerste plaats - uit zaken die er door politie en justitie onder gerekend worden. In dat kader wordt er gesproken van criminaliteit waarbij bijvoorbeeld gedacht moet worden aan misdrijven als mishandeling met of zonder lichamelijk letsel al dan niet met een wapen, beroving (zoals tasjesroof), bedreiging, openlijke geweldpleging, afpersing, diefstal met geweld en intimidatie.

Bij geweld moet overigens niet alleen gedacht worden aan criminaliteit. Geweld kan ook bestaan uit het toebrengen van schade aan anderen zonder dat het direct strafbaar is. Te denken valt aan burenruzies, mondelinge agressie, agressief verkeersgedrag, treiterijen of pesten. Kenmerkend voor dergelijke geweldsvormen is dat er ook sprake kan zijn van het psychisch, fysiek of materieel schade toebrengen aan anderen.

In het kader van deze bijdrage wordt geweld als volgt gedefinieerd ¹:

'Handelingen met daadwerkelijke of vermeende kwalijke bedoelingen die materiële en immateriële (psychische) schade en/of letsel toebrengen en waarbij formele en/of informele gedragsregels worden geschonden'.

¹. Zie J.D. van der Ploeg, 1995.

Geweld - in welke vorm dan ook - is van alle tijden. De gevoeligheid ervoor niet, zo is bijvoorbeeld af te leiden uit historisch onderzoek. In vroeger eeuwen lag het feitelijk geweldniveau wellicht hoger dan tegenwoordig, maar mensen zijn nu gevoeliger voor fysiek geweld ².

Dat er in de media aandacht is voor geweld is niet zo vreemd. Men haakt in op spraakmakende incidenten en weet zich ook gesteund door wetenschappelijk onderzoek. Een aantal recente onderzoeken wijst namelijk in de richting van een maatschappelijke toename van geweld. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een studie van het Ministerie van Justitie ³, maar ook uit een onderzoek - uit onverwachte hoek - dat is uitgevoerd door de spoedopvang van het Academisch Ziekenhuis Groningen ⁴. In de periode 1982-1992 is er sprake van een toename van het aantal geweldslachtoffers met 23% dat wordt binnengebracht op de spoedopvang. Ook gericht onderzoek onder jongeren wijst ook op een toename van het geweldaspect ⁵.

Een andere blikvanger in de media betreft het wapenbezit en -gebruik met name onder jongeren? Ook hier enige verduidelijking in de vorm van een nadere definiëring van het begrip wapens. Wapens zijn namelijk enerzijds voorwerpen die als wapen gehanteerd kunnen worden en anderzijds voorwerpen die binnen de Wet Wapens en Munitie omschreven zijn als (verboden) wapen. In feite zijn wapens onder te verdelen in vier categorieën. Dit zijn steekwapens, slagwapens, vuurwapens en overige wapens. Te denken valt aan het knipmes, het vlindermes, de stiletto, de 'ladykiller', de (honkbal)knuppel, de loden of glasfiber pijp, het pistool, de revolver, de boksbeugel, de wurgstokjes, traangas, maar ook een steen of een gebroken glas.

Met betrekking tot wapenbezit en -gebruik is het moeilijk ontwikkelingen aan te geven omdat er in het verleden geen onderzoek is uitgevoerd op dit punt. Een viertal recente onderzoeken geeft overigens wel enige indicatie. Het blijkt dat ruim een kwart van de scholieren uit het voortgezet onderwijs een wapen bezit, terwijl ongeveer een op de tien jongeren een wapen meeneemt op een uitgaansavond. Opgemerkt dient te worden dat de wapens die jongeren in hun bezit hebben voornamelijk bestaan uit steek- en slagwapens. Wapendragers zijn overigens niet per definitie wapengebruikers.

². H. Franke, N. Wilterdink & C. Brinkgreve, 1991.

³. A.M.W. Eijken, 1993.

⁴. J. Oskamp, J. Kingma & H.J. Klasen, 1994.

⁵. J. Junger-Tas, J. Kruissink & P.H. van der Laan, 1992; P.H. van der Laan, 1995.

Het wapengebruik onder jongeren ligt namelijk rond de 3% ⁶.

Op basis van het voorgaande kan de conclusie getrokken worden dat er binnen de journalistiek en de wetenschap sprake is van een erkenning van de problematiek rondom geweld en wapenbezit. Toch moeten we oppassen. Vergeleken met minder ernstige - maar veel meer voorkomende - vormen van criminaliteit zoals winkeldiefstal of vandalisme is de aandacht voor geweld soms wel eens disproportioneel. Dit heeft waarschijnlijk alles te maken met de grote bedreiging die van dergelijke delicten uitgaat, maar ook met nieuwsgierigheid en fascinatie.

Een extreem voorbeeld van disproportionele aandacht in de media, bedreiging, nieuwsgierigheid en fascinatie is de Engelse zaak waar twee tienjarige jongens een peuter van 3 om het leven gebracht hebben. U en ik weten dat dergelijke gruwelijkheden zich gelukkig heel zelden voordoen.

Terug naar het onderwerp van het bredere maatschappelijke geweld. Waar het om gaat is de vraag of een maatschappelijk probleem (van welke aard en omvang dan ook) serieus op haar waarde wordt geschat.

Intermezzo

Voorjaar 1995, de zaterdagkrant. Onder de kop 'Een zakmes is nog geen stiletto' bericht een journalist over de stand van zaken met betrekking tot geweld en wapenbezit binnen het voortgezet onderwijs in een grote stad. Een aantal markante uitspraken van docenten c.q. directeuren wil ik u niet onthouden:

'Neem nu die wapens. Als je het wilt checken, kom je er toch niet uit, want je gaat niet kijken wat leerlingen allemaal in hun tas hebben. Als ik het afzet tegen de praktijk: ik zie hier nooit een ambulance.'

'Een half jaar geleden is er een vechtpartij geweest om een meisje. Het geweld speelt zich vaak in de periferie af: op weg van school naar huis.'

'Uit vertrouwelijke gegevens van de decaan blijkt dat er geen reden is voor verontrusting. Kijk ik heb geen idee wat leerlingen in hun binnenzak hebben, maar ik heb niet de indruk dat hele volksstammen met een wapen op zak lopen.'

⁶ J.A. Nijboer & H. Timmerman, 1992; B.M.W.A. Beke & M. Kleiman, 1993; T. Mooy, 1994; J.D. van der Ploeg, 1995.

Najaar 1995, een ouderavond. Op verzoek van de oudercommissie van een grote scholengemeenschap is er een lezing over geweld op school. Zowel ouders als docenten en directie bevolken de zaal. Gaandeweg de avond blijkt uit de vragen en opmerkingen dat een groot aantal van de aanwezige ouders gekomen is omdat ze met een levensgroot probleem zitten: het zijn ouders van kinderen die het slachtoffer zijn van pesterijen, intimidatie en zelfs fysiek geweld van andere leerlingen op school.

Uit de discussie blijkt dat de school in het geheel niet op de hoogte is van de incidenten en dat het grootste probleem van de ouders is dat ze niet weten wat ze moeten doen. Hun kinderen hebben hen namelijk gesmeekt om geen contact op te nemen met de schoolleiding, omdat ze bang zijn voor represailles van de dader(s).

Eén van de moeders merkt ietwat cynisch op: *'Wat is het jammer dat er vanavond geen ouders van daders aanwezig zijn.'*

Is de school een eiland?

Wanneer we de drie hiervoor geciteerde vertegenwoordigers uit het onderwijs mogen geloven, is er nauwelijks of geen sprake van geweldscriminaliteit op hun scholen. Daarnaast is het opvallend dat men bij geweld vooral aan ernstige voorvallen denkt ('de ambulance'). Voorts is men slecht op de hoogte - of wekt men de indruk dat te zijn - van wat er leeft onder de jeugd, wat er op school gebeurt en wat de jeugd mee naar school neemt. De gedachte dat geweldsmisdrijven, wapenbezit dan wel wapengebruik zich beperken tot de nachtelijke uren in de diverse uitgaanscentra is slechts ten dele waar, zo blijkt uit onderzoek (waar leerlingen aan het 'woord' zijn) en verhalen van ouders. Ook binnen het onderwijs gebeuren dingen die het daglicht eigenlijk niet kunnen verdragen ⁷.

Hamvraag is: waarom presenteren veel scholen c.q. schooldirecties zich als een maatschappelijk eiland als het gaat om de aanwezigheid van geweld tussen leerlingen onderling (en leerlingen en docenten) binnen de school, terwijl leerlingen en ouders aangeven dat er wel degelijk sprake is van incidenten binnen de school?

Het antwoord is betrekkelijk simpel. De *eerste* - en belangrijkste - reden voor een dergelijke opstelling is dat scholen zich naar buiten toe zo goed mogelijk willen presenteren (het imago van de school). Scholen moeten zich namelijk jaar in jaar uit waar maken in de strijd om de leerling ⁸. De onderlinge concurrentie is groot en de teldatum heilig. Er is dan ook geen ruimte voor negatieve publiciteit. Criminaliteit op school is nu eenmaal - voor ouders van (potentiële) leerlingen - niet echt een lokkertje.

⁷. Uit eerdere bijdragen in dit boek blijkt dat er binnen het onderwijs wel degelijk sprake is van crimineel gedrag, waaronder geweld.

⁸. Dit komt voort uit de wijze van financiering door het Ministerie van Onderwijs.

Resultaat is dat veel scholen de problematiek naar buiten toe ontkennen of bagatelliseren. Veel mensen die in het onderwijs werkzaam zijn weten echter wel beter. Er wordt intern eindeloos vergaderd over jongeren die betrappt zijn met een wapen of die drugs gebruiken op school. Wat te doen met de jongere en hoe houden we het 'low profile'?

De *tweede* reden betreft de associaties die de term geweldscriminaliteit bij veel mensen - in het onderwijs - oproept. Men denkt dan al snel aan ernstige misdrijven waarbij sprake is van lichamelijk letsel. Het begrip geweld moet echter - zoals eerder is aangegeven - veel breder worden opgevat. Wat te denken van de problematiek rondom schoolfeesten (ongenode gasten, alcohol et cetera) of de verhouding tussen brugklassers en de leerlingen uit de bovenbouw (pesten). Scholen zullen dergelijke situaties - in eerste aanleg - niet in verband brengen met geweld op school, terwijl dergelijke situaties alles te maken hebben met geweld op school.

De *derde* reden betreft de mate van voorkomen van geweld binnen het onderwijs in relatie tot de associatie die men bij geweldscriminaliteit heeft. Op het moment dat geweld voornamelijk gezien wordt als incidenten met fysieke gevolgen dan is de mate van voorkomen van dergelijke ernstige incidenten op de meeste scholen gelukkig eerder uitzondering dan regel. Veel scholen willen dan ook niet spreken over een probleem waar men gericht mee omgaat. De reactie van de school bestaat veelal uit het aanpakken van het incident op het moment dat het zich manifesteert. In de paragraaf 'van reactief naar pro-actief' wordt hier uitvoeriger op ingegaan.

Een docent:

'Ja, natuurlijk komt hier geweld voor. Ik heb geen enkele illusie dat onze school een eiland is ... en daar ben ik blij om. Je staat als school tenslotte midden in de maatschappij. Er sluimert veel op scholen: sociale onveiligheid, bedreiging, angst, diefstallen. Er komt ook afpersing en intimidatie voor door medeleerlingen of mensen van buiten. Er wordt bijvoorbeeld een fiets kapot gemaakt, hup ventiel eruit, snelbinder kapot.'

'In de praktijk zie ik elk jaar één of twee leerlingen in mijn klas die zich onveilig voelen. Ze worden gepest, er worden spullen vernield. Er is sprake van een normvervaging. Het is toch te gek voor woorden dat je kluisjes moet hebben. Of dat kinderen niet op de nieuwe fiets die ze voor hun verjaardag hebben gekregen naar school durven komen.'

Met name uit dit laatste citaat spreekt iets van een glijdende schaal. Langzaam maar zeker veranderen de incidenten op school van karakter⁹. Massieve problemen binnen het onderwijs - zoals pesten en spijbelen - zijn de laatste jaren - overigens ook op aangeven van wetenschappelijk onderzoek en de publieke opinie - met succes uit de anonimiteit gehaald en door praktisch alle scholen in ons land erkend als problemen waar de school op een actieve manier mee om moet gaan. Naar buiten toe wordt er over deze problemen dan ook nauwelijks krampachtig gedaan. Sterker nog er zijn scholen die zich op open dagen actief profileren met hun spijbelcontrolesysteem of hun aanpak van pesten.

Wellicht dat de aandacht voor intimidatie op school groter is als het pesten genoemd wordt. Sterker nog: gezien de aard van de incidenten is intimidatie wellicht het jaren negentig woord voor pesten op school.

Op zich maakt het niet uit hoe we afwijkende gedragingen benoemen als er maar aandacht aan geschonken wordt. Iets kan namelijk klein beginnen en zich ontwikkelen tot een groter probleem.

Uit onderzoek¹⁰ blijkt bijvoorbeeld dat één op de vier leerlingen in het voortgezet onderwijs wel eens een - zorgvuldig geselecteerde - medeleerling treitert. Een gedragsuiting die met name voor de slachtoffers van dergelijke treiterpartijen (zondebok of pispaal in de klas) vergaande consequenties kan hebben (vereenzaming, psychische en lichamelijke kwetsbaarheid, onzekerheid, leerproblemen, et cetera)¹¹. Ook voor de 'daders' kan dit treitergedrag in combinatie met spijbelgedrag en slecht functioneren op school consequenties hebben. Dergelijke jongeren komen in een later stadium redelijk vaak met politie en justitie in aanraking¹².

Van reactief naar pro-actief

Op veel scholen in ons land is er met betrekking tot geweld op school (of zelfs breder criminaliteit op school) sprake van reactief optreden. Op het moment dat een leerling met een vlindermes in de klas wordt betrapt of op het moment dat een leerling is afgeperst door een andere leerling onderneemt de school stappen.

⁹. Diverse onderzoeken onder leerlingen wijzen er overigens op dat er sprake is van een toename van criminaliteit op school. Zie bijvoorbeeld C. Baerveldt, 1990 & 1992.

¹⁰. M. Kleiman, B.M.W.A. Beke, H.B. Ferwerda & P. Sprenger, 1993.

¹¹. H.B. Ferwerda, 1992.

¹². M. Mutsaers, 1994.

Omdat men in een eerder stadium niet onderkent heeft dat dergelijke incidenten zich - ook binnen een schoolgemeenschap - kunnen voordoen is er geen plan van aanpak of handelingsprotocol waarin is vastgelegd hoe men gaat of kan reageren. Gevolg is dat er bij dezelfde vorm van niet geaccepteerd gedrag sprake is van verschillende reacties of zelfs van non-reacties. Veel docenten handelen dan naar bevind van zaken, veelal niet wetend of ze achteraf ook de steun krijgen van hun directie. Een andere probleem hiermee is dat iedere docent weer op zijn of haar eigen manier reageert waardoor er geen sprake is van een eenduidige en adequate reactie richting de ouders. Uit de praktijk blijkt bijvoorbeeld dat er bij dezelfde gebeurtenis - het aantreffen van een vlindermes bij een leerling¹³ - een scala aan reacties wordt gegeven. Te denken valt aan: niet reageren, innemen, innemen en de ouders inlichten, de gebieds- of wijkagent op de hoogte brengen van het feit en tot slot het doen van aangifte bij de politie.

In dit voorbeeld wordt er impliciet van uitgegaan dat de school op de hoogte is van het incident. Het niet onderkennen van de problematiek leidt er vaak toe dat er ook veel minder gesignaleerd wordt: 'men heeft er minder oog voor'. Dit heeft alles te maken met een gebrek aan deskundigheid¹⁴ of het ontbreken van voorzieningen¹⁵.

Een dergelijke 'non-strategie' is in termen van criminaliteitspreventie vanzelfsprekend fnuikend. Het bestendigt criminele loopbanen van jongeren. Strafbaar gedrag wordt kennelijk niet of nauwelijks eenduidig en adequaat aangepakt, waardoor criminaliteit aantrekkelijk wordt. Ook criminelen zijn calculerende burgers.

Een betere strategie is dat scholen ongeacht de mate van voorkomen¹⁶ van geweld op school - vanuit het realiteitsbesef dat de school geen eiland in de maatschappij is - eerst en vooral de problematiek onderkennen. Of het nu (nog) om pesten gaat of dat het al ontaard is in (bedreiging met) geweld, gevoelens van onveiligheid zijn er altijd geweest in een (school) gemeenschap. Ontkennen heeft geen zin, wachten tot er zich een incident voordoet en dan tot handelen overgaan, heeft als groot risico - naast het gebrek aan eenduidigheid in reactie - dat gevoelens die zich onherroepelijk voordoen bij een incident een onwelkome invloed hebben.

¹³. Let wel het betreft een voor de wet verboden wapen, waardoor er sprake is van een strafbaar feit.

¹⁴. Te denken valt aan een gebrek aan deskundigheid op het gebied van (verboden) wapens of drugs.

¹⁵. Te denken valt aan het ontbreken van een plaats om incidenten te kunnen melden of de mogelijkheid voor slachtoffers om op school een vertrouwenspersoon aan te kunnen spreken.

¹⁶. Niet iedere school heeft te maken met dezelfde omvang van het probleem. Uit onderzoek van Van der Ploeg (1995) blijkt dat onder leerlingen die de lagere typen van onderwijs volgen (ivbo, vbo en mavo) meer geweld aanwezig is. Dit geldt overigens ook - ongeacht het schooltype - voor leerlingen met een negatieve beleving van het (les)gedrag van docenten. De schoolomgeving en het optreden van docenten zijn - naast kenmerken van de leerlingen zelf - dus ook van invloed op de mate van voorkomen van geweld.

Op de lange duur is iedere school erbij gebaat als er een open, duidelijke en goed voorbereide visie ontwikkeld is op het verhogen van de veiligheid ¹⁷.

Daarom is het goed als een school zich vooraf realiseert wat er kan gebeuren en daar een beleid voor formuleert. Dan pas kan er gesproken worden van pro-actief handelen.

Een voorbeeld uit geheel andere hoek om dit te illustreren.

Begin 1995 werd het rivierengebied in Nederland geconfronteerd met een bijna ramp, een overstroming, waardoor grote delen van het land onder water zouden komen te staan. De gebeurtenissen waren bijna 24 uur per dag live te volgen via de diverse televisiezenders. We zagen de deskundigen komen en gaan en de boodschap was dat een dergelijke ramp zich gemiddeld één keer in de 150 jaar kan voordoen. Er is dus eigenlijk nauwelijks sprake van een risico c.q. probleem. Ondanks dit hadden een aantal gemeenten in de regio - reeds jaren voor de 'bijna ramp' een zeer gedetailleerd evacuatieplan c.q. rampenplan voorbereid. Wat willen we nu aangeven met dit voorbeeld. Uitgaande van het besef (wonen in een rivierengebied) dat zich calamiteiten kunnen voordoen (overstroming) en ondanks het zeer minimale risico heeft men onderkent dat een ramp tot de mogelijkheden behoort en heeft men daar in de vorm van een plan van aanpak pro-actief op geanticipeerd.

U hoeft geen deskundige te zijn om een schatting te maken van de kans dat u een leerling op uw school met 1000 leerlingen aantreft met een verboden wapen, of van de kans dat een leerling spullen wegneemt van school. Dit zal toch zeker één keer per jaar voorkomen en dan hebben we het nog slechts over twee vormen van ongewenst gedrag op school.

De school is geen eiland

Bredere maatschappelijke problemen zoals geweld en wapenbezit verdienen een brede aanpak. Beleid gericht op het terugdringen van geweld en wapenbezit onder jongeren moet breed gedragen worden. Wat te denken van de eenvoud waarmee jongeren wapens kunnen meenemen in een discotheek. In de gevallen dat horecabedrijven op wapens controleren (via detectieapparatuur) bestaat de sanctie op wapenbezit veelal uit het tijdelijk afgeven van het wapen bij de ingang. Bij vertrek krijgt men het wapen gewoonweg terug en mag men er kennelijk na het passeren van de portier weer ongeremd gebruik van maken. Wat te denken van de relatieve eenvoud waarmee jongeren voorwerpen kunnen kopen in winkels die geen ander doel dienen dan dat van wapen? Zoals gezegd een brede aanpak lijkt voor de hand te liggen en de inbreng van het onderwijs is daarbij zeer gewenst.

Gezien het voorgaande verwachten wij niet dat individuele scholen morgen in hun gemeente als enige een actief beleid zullen gaan voeren.

¹⁷. B.M.W.A. Beke, H.B. Ferwerda & F. Roelofs, 1996.

Alhoewel voor ouders die enige realiteitszin hebben, zou het wel eens een pré kunnen zijn dat een school zich actief bezig houdt met criminaliteitspreventie. Naast het feit dat scholen zich op open dagen profileren met het feit dat ze een basketbalklas en een Engelstalige klas hebben kan men zich ook profileren met het feit dat men aandacht heeft voor een goed - gezond - sociaal klimaat op school.

Toch is het waarschijnlijk reëler en - vanuit de eerder aangegeven problemen rondom de erkenning - meer voor de hand liggend dat scholen op gemeentelijk niveau de neus in dezelfde richting steken, het probleem - ongeacht de mate van voorkomen op hun school - onderkennen om er vervolgens iets aan trachten te doen. Op het moment dat alle scholen participeren in een dergelijke aanpak is aandacht voor geweld en wapens op school - of breder de aandacht voor veiligheid - niet meer te beschouwen als een overweging voor ouders hun kind om die reden niet meer in te schrijven op een bepaalde school. En met name dit laatste is de grootste angst voor scholen.

Nog te vaak worden scholen gezien als leerfabrieken waar leerlingen opgeleid worden om een diploma te halen. Men vergeet dan nadrukkelijk dat scholen - door het feit dat jongeren er een groot deel van hun tijd doorbrengen - een zeer belangrijke rol vervullen in de sociale en emotionele ontwikkeling van jongeren. Of anders gezegd: de school is nu eenmaal één van de voornaamste socialiserende en 'normerende' instellingen van onze cultuur, waar de jeugd gemiddeld zo'n 40.000 uur van zijn leven doorbrengt¹⁸. Het is dus van belang om te streven naar een schoolsysteem c.q. schoolklimaat waarin jongeren bevredigend kunnen functioneren, waar leerlingen succesvolle ervaringen kunnen opdoen en waar men leert dat pro-sociaal gedrag beloond wordt en asociaal gedrag niet wordt geaccepteerd¹⁹.

Hoe nu verder?

In het tweede en derde deel van dit boek worden u diverse handreikingen gedaan om op een pro-actieve manier om te gaan met geweld - in welke vorm dan ook - binnen uw schoolgemeenschap. Dit hoofdstuk over ontkenning en erkenning van geweld binnen het onderwijs kan in het 'geweld' van de diverse plannen van aanpak en preventiemogelijkheden in het vervolg van dit boek - zeker bij enthousiaste en gemotiveerde vertegenwoordigers uit het onderwijs - snel gezien worden als een randvoorwaarde waar men van denkt dat daar snel aan voldaan kan worden. Niets is minder waar. Uit ervaringen met preventieprojecten binnen het onderwijs blijkt telkenmale dat wanneer er niet in brede zin sprake is van erkenning van de problematiek ieder plan van aanpak op voorhand gedoemd is te mislukken.

¹⁸. M. Rutter, 1979.

¹⁹. J. Junger-Tas, 1987.

Naast het feit dat de schooldirectie, het niet-onderwijsgevende personeel en de docenten het belang inzien van de aandacht voor geweld op school, zult u als school ook de discussie moeten durven aangaan met de ouders en wellicht nog belangrijker uw leerlingen. Vergeet daarbij niet dat er veel deskundigen zijn die u kunnen coachen, zoals een gebieds- of wijkagent of een jeugdofficier van Justitie.

Geraadpleegde literatuur

Baerveldt, C.

(1990) De school: broedplaats of broeinest. Gouda Quint, Den Haag.

Baerveldt, C.

(1992) Lokaal 312 en de kleine criminaliteit. In: Justitiële Verkenningen, 18, 88-104.

Beke, B.M.W.A. & W.M. Kleiman

(1993) De harde kern in beeld. Jongeren en geweldscriminaliteit. SWP, Utrecht.

Eijken, A.M.W.

(1993) Criminaliteitsbeeld van Nederland. Omvang, achtergronden, spreiding en preventie van criminaliteit, 1980-1992. Ministerie van Justitie, Directie Criminaliteitspreventie, Den Haag.

Ferwerda, H.B.

(1992) Watjes en ratjes. Een longitudinaal onderzoek naar het verband tussen maatschappelijke kwetsbaarheid en jeugdcriminaliteit. Wolters Noordhoff, Groningen.

Franke, H., N. Wilterdink & C. Brinkgreve

(1991) Alledaags en ongewoon geweld. Geweldscriminaliteit in Nederland. Een historisch-sociologische analyse. Wolters-Noordhoff, Groningen.

Junger-Tas, J.

(1987) School en criminaliteit. In: Justitiële Verkenningen, 13, 7-33.

Junger-Tas, J., M. Kruissink & P.H. van der Laan

(1992) Ontwikkelingen van de jeugdcriminaliteit en de justitiële jeugdbescherming: periode 1980-1990. WODC-reeks, 119, Gouda Quint b.v., Arnhem.

Kleiman, W.M., B.M.W.A. Beke, H.B. Ferwerda & P. Sprenger

(1993) "...Hels op geweld..." Ontwikkeling van een communicatiestrategie ten behoeve van het terugdringen van geweldscriminaliteit. Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem.

Laan, P.H. van der

(1995) Jongeren en geweldscriminaliteit. Een cijfermatige verkenning. In: Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 34, 309-318.

Mooy, T.

(1994) Leerlinggeweld in het voortgezet onderwijs. Sociale binding van scholieren. Katholieke Universiteit Nijmegen, Instituut voor toegepaste sociale wetenschappen, Nijmegen.

Mutsaers, M.

(1994) Pesten hoort er niet bij. School lijkt aangewezen plaats om pestproblemen aan te pakken. In: SEC, Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie. 8e jaargang, 3, 12-13.

Nijboer, J.A., & H. Timmerman

(1992) Een vals gevoel van veiligheid. Wapenbezit onder jongeren. Onderzoekscentrum voor Criminologie en Jeugdcriminologie, Rijksuniversiteit Groningen.

Oskamp, J., J. Kingma en H.J. Klasen

(1994) Het gebruik van voorwerpen en wapens bij geweldsletsels. Een retrospectieve studie over de periode 1982-1992. In: Tijdschrift voor Criminologie 2, jaargang 36, 120-128.

Ploeg, J.D. van der
(1995) Geweld op school. In: Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 34, 357-368.

Rutter, M.
(1979) Fifteen thousand hours: secondary schools and their effects on children. Open Books, London.

Auteursinformatie:

Henk B. Ferwerda (1960) studeerde sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen en studeerde af bij de vakgroep criminologie van de faculteit der Rechtsgeleerdheid van diezelfde universiteit. Bij de vakgroep criminologie was hij vervolgens een aantal jaren werkzaam en promoveerde in 1992 op een (longitudinaal) onderzoek onder jongeren naar de ontwikkeling en achtergronden van criminele carrières ('Watjes en Ratjes').

Als criminoloog geeft hij samen met Balthazar Beke leiding aan Advies- en Onderzoeksgroep Beke met vestigingen in Arnhem en Middelburg. Van zijn hand verschenen diverse publicaties met betrekking tot vandalisme, milieucriminaliteit, jeugdcriminaliteit, drugrelated-crime, criminaliteit in het openbaar vervoer en geweldscriminaliteit.